

Реалізація австрійсько-українського проєкту ACURE у межах упровадження сучасних нейрореабілітаційних програм

Європейська організація з вивчення інсульту (ESO), заснована в грудні 2007 р., — це загальноєвропейське товариство, яке об'єднує лікарів і дослідників проблеми інсульту, національні та регіональні товариства з інсульту та непрофесійні організації. Метою ESO є зменшення тягаря інсульту в усіх країнах Європи (як на регіональному, так і загальному рівнях) завдяки вдосконаленню підходів до лікування пацієнтів із цим тяжким станом.

На думку фахівців, зазначеної мети можна досягти лише за допомогою вдосконалення професійного та громадського навчання, а також інституціональних змін в організації всієї економічної системи європейських держав. 2020 р. ESO акредитовано як регіональну недержавну структуру, ключовими напрямками діяльності якої є:

- створення настанов і практичних рекомендацій;
- проведення відповідних конференцій, семінарів, тренінгів;
- розроблення разом із Європейським альянсом організацій із підтримки осіб, які перенесли інсульт (SAFE), Плану дій із боротьби з інсультом у Європі (SAP-E) — масштабного проєкту, що встановлює цілі для поліпшення лікування інсульту до 2030 р.

Програма ESO EAST

ESO EAST — це перша комплексна програма вдосконалення терапії інсульту за підтримки ESO, яку реалізують у країнах Східної Європи, зокрема в Україні, за участю фахівців із лікування інсульту, професійних організацій та органів влади.

Програму ESO EAST, впровадження якої заплановане щонайменше на період 2015–2022 рр., вибудовано на трьох «стовпах»:

1. Створення високопрофесійної інфраструктури з надійним управлінням та комунікаційними інструментами, залученням усіх зацікавлених сторін.
2. Поліпшення якості лікування при інсульті завдяки:
  - використанню нещодавно розробленого Реєстру оцінювання якості підходів до лікування пацієнтів з інсультом (RES-Q) та чинного Реєстру безпечного здійснення терапії інсульту (SITS);
  - впровадженню навчання спеціалістів із лікування пацієнтів з інсультом.
3. Налагодження зв'язків між національними та міжнародними професійними організаціями, міністерствами охорони здоров'я тощо; надання актуальної інформації про верифіковані результати досліджень та прийняті рішення щодо вдосконалення підходів до лікування пацієнтів з інсультом.

Для країн Східної Європи, залучених до програми ESO EAST, головними завданнями є:

- поліпшення результатів лікування пацієнтів з інсультом на принципах доказової медицини;
- зменшення розбіжностей щодо підходів до терапії порівняно з країнами Західної Європи;
- оцінювання якості систем охорони здоров'я щодо лікування пацієнтів з інсультом;
- зміна поточної клінічної практики та підвищення якості надання медичних послуг;
- поліпшення доступності професійної підготовки для фахівців сфери охорони здоров'я;
- підвищення поінформованості про отримані результати досліджень;
- розроблення методології вдосконалення лікування пацієнтів з інсультом, яка може бути адаптована за межами країни, залучених до ESO EAST.

До складу керівного комітету ESO EAST, головою якого є професор Robert Mikulík, керівник інсультного центру університетської клініки св. Анни, Брно (Чеська Республіка), увійшли: професорка Valeria Caso, Університет Перуджі (Італія); професор Natan Bornstein, керівник відділення неврології, медичний центр «Іхілов» (Ізраїль); докторка Francesca R. Pezzella, відділення інсульту лікарні Сан-Камілло-Форланіні, Рим (Італія); Veronika Svobodova, керівниця інсультної програми університетської клініки св. Анни, Брно (Чеська Республіка); доктор Milan Vosko, невролог університетської лікарні, Лінц (Австрія).

Керівний комітет програми ESO EAST наглядає за реалізацією стратегії, координує діяльність між країнами, організовує зустрічі ESO EAST та співпрацює із зацікавленими сторонами, зокрема спонсорами. Він заохочує просвітницьку діяльність, а також просування проєкту ESO EAST та впровадження в рутинну клінічну практику його результатів.

Офіційними спонсорами програми ESO EAST є австрійські компанії «ЕБЕР Фарма» та «Берінгер Інгельхайм». Angels Initiative також активно співпрацює із цією програмою в рамках ESO.

Чергове щорічне засідання комітету ESO EAST

У місті Ліон (Франція) 3 травня 2022 р. відбувся 8-й щорічний семінар, організований комітетом ESO EAST, у якому взяли участь

Відвідини австрійськими колегами відділення нейрореабілітації Київської обласної клінічної лікарні 29.03–30.03.2019

Після підписання Меморандуму про співпрацю 29.03.2019

делегати країн Східної Європи, залучені до проєкту. Зі вступною промовою виступив професор Peter Kelly, президент ESO. Учасники цього заходу представили доповіді, присвячені актуальним питанням реалізації програми ESO EAST у країнах Східної Європи.

Пані V. Svobodova повідомила про успішні нові проєкти, платформу для розвитку яких стала програма ESO EAST.

Докторка P. Allahyarova, співробітниця кафедри неврології медичного університету (Баку, Азербайджан), ознайомила присутніх із Національним проєктом із лікування інсульту у своїй країні. Темою доповіді Francesca R. Pezzella став аналіз досвіду поліпшення лікування пацієнтів з інсультном в Україні. Професор R. Mikulík у співавторстві з V. Svobodova поінформували делегатів про результати дослідження, присвяченого аналізу очікувань реалізації програми ESO EAST.

ACURE — програма післяінсультної реабілітації в Україні

ACURE (Austrian Cooperation Ukraine REhabilitation) — це спільна програма австрійських товариств нейрореабілітації та низки відповідних профільних організацій України, яка розроблена з метою поглиблення співпраці двох країн у сфері реабілітації пацієнтів після інсульту та черепно-мозкової травми.

Виступ Наталії Чемер, секретарки ESO EAST в Україні, завідувачки неврологічного відділення клініки «Добробут» (Київ), був присвячений аналізу підходів до реабілітації пацієнтів, що перенесли інсульт, у межах реалізації комплексної програми ESO EAST. Доповідачка ознайомила учасників заходу з результатами реалізації програми ACURE для підтримки зусиль щодо реабілітації післяінсультних пацієнтів в Україні. ACURE є програмою співпраці між австрійськими реабілітаційними центрами (Universitätsklinikum Tulln i REHA Zentrum Münster) та Всеукраїнським товариством нейрореабілітації, Українським товариством неврологів, психіатрів і наркологів, Українським товариством фізичної та реабілітаційної медицини й Національним університетом охорони здоров'я України ім. П.Л. Шупика. Її мета — створення інтенсивних навчальних тренінгів з основних принципів організації та проведення післяінсультної реабілітації для мультипрофесійних реабілітаційних команд, які здійснюють надання медичної та реабілітаційної допомоги на місцевому рівні.

Етапи програми ACURE

Перший етап програми був здійснений у березні 2019 р., коли австрійські колеги та вітчизняні фахівці з реабілітації відвідали реабілітаційні відділення з різними рівнями професійного розвитку, щоб зрозуміти поточну ситуацію та ознайомитися з незадоволеними потребами місцевої реабілітаційної практики. У межах спільної навчальної програми для встановлення та стандартизації нейрореабілітаційної практики в Україні було розроблено Меморандум про співпрацю, який підписали Всеукраїнське товариство нейрореабілітації, Українське товариство фізичної та реабілітаційної медицини, Українське товариство неврологів, психіатрів та наркологів, Австрійські товариства нейрореабілітації та австрійська компанія «ЕВЕР Фарма».

Визначаючи важливість нейрореабілітації для поліпшення здоров'я населення України та прагнучи сприяти співпраці для вдосконалення її методів, післядипломної освіти лікарів-неврологів, лікарів фізичної та реабілітаційної медицини та фахівців із реабілітації з вищою немедичною освітою (фізичних терапевтів та ерготерапевтів), а також сфокусувавшись на всіх аспектах медичної та реабілітаційної допомоги, сторони зобов'язалися співпрацювати в межах проєкту ACURE у пріоритетних сферах:

- реформування в Україні системи нейрореабілітації для пацієнтів, що перенесли інсульт;
- просвітницька діяльність та постійний професійний розвиток лікарів і фахівців з реабілітації;

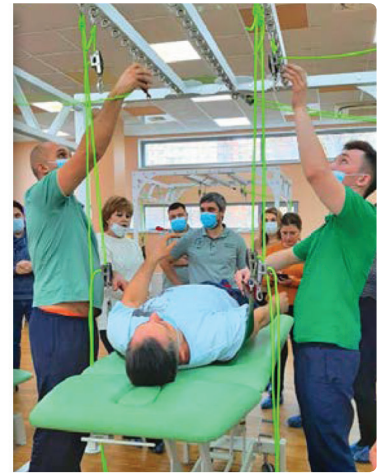
Учасники перших тренінгів у межах програми ACURE, що відбулися в січні–лютому 2020 року в Києві, Дніпрі та Одесі

- навчання надання реабілітаційних послуг пацієнтам після інсульту в гострому та підгострому періодах;
- клінічна практика у сфері післяінсультної нейрореабілітації.

Згідно з Меморандумом форми співпраці є навчання команди фахівців із реабілітації з України в провідних нейрореабілітаційних шпиталях Австрії; залучення представників Товариства нейрореабілітації Австрії до тренінгів із нейрореабілітації на теренах України. У вересні–жовтні 2019 р. провели другу фазу (три тижні виїзної практики для українських лікарів в австрійських реабілітаційних лікарнях, зокрема тиждень — із гострої післяінсультної реабілітації, два — реабілітації у післягострому періоді). Після проходження стажування національні тренери завідувач відділу судинної патології головного мозку та реабілітації ДУ ІНПН НАМН України, д-р мед. наук, професор кафедри неврології, психіатрії, наркології та медичної психології ХНУ імені В.Н. Каразіна Владислав Мищенко; лікар-реабілітолог, фізичний терапевт, асистент кафедри нейрореабілітації, пульмонології та фтизіатрії Факультету післядипломної освіти УжНУ Катерина Зінов'єва та лікар-невролог, завідувачка Центру медичної реабілітації КНП «Перше територіальне медичне об'єднання м. Львова» Лідія Майкут розпочали впровадження навчальних програм в Україні.

Третій етап розпочався з триденного практичного навчання у відділенні нейрореабілітації Київської обласної клінічної лікарні. У тренінгу взяли участь 27 лікарів загальної практики й

Практичні заняття під час тренінгу в Харківському реабілітаційному центрі FIZIO в лютому 2022 року

терапевтів. Подальшу просвітницьку діяльність було організовано за регіональним принципом (Схід, Захід і Центр–Південь) із вісьмома регіонами в кожному та провідними лікарнями в кожному регіоні як основними місцями проведення тренінгів.

Результати проведення навчальних заходів

Як повідомила доповідачка, до програми було залучено українські реабілітаційні заклади: клініка нейрореабілітації Інституту неврології, психіатрії та наркології Національної академії медичних наук України (Харків); відділення реабілітації Львівської лікарні швидкої медичної допомоги; Київська обласна клінічна лікарня.

Із лютого 2020 р. до листопада 2021 р. близько 500 лікарів і фахівців із реабілітації пройшли навчання на 32 тренінгах, що відбулися в закладах охорони здоров'я обласних центрів України, та отримали відповідні сертифікати про підвищення кваліфікації у сфері практичної нейрореабілітації пацієнтів з інсультом. Реабілітаційні команди відділень, які надають практичну реабілітаційну допомогу пацієнтам після інсульту, під час цих заходів ділилися досвідом мультипрофесійного формату щодо реабілітаційної допомоги та організації комплексної роботи у міждисциплінарній команді.

Учасниками заходів були неврологи, лікарі фізичної та реабілітаційної медицини, фізичні терапевти, ерготерапевти, фізичні терапевти, які забезпечують комплексну систему нейрореабілітації пацієнтів після інсульту та черепно-мозкових травм. Із листопада 2020 р. до лютого 2022 р. відбулося дев'ять онлайн-платформ для 1 562 зареєстрованих медичних працівників, які зібрали понад 9 тис. переглядів на YouTube. Під час цих заходів фахівці обговорювали важливі практичні питання.

У межах одного з них аналізували такі ситуації:

- переважання у пацієнта ураження правої півкулі, внаслідок чого виникає ліва геміплегія;
- просторове та сенсорне нехтування геміплегічною стороною — мозок не переробляє сенсорну інформацію з одного боку;
- постуральні асиметрії, що зумовлюють характерний зсув маси тіла у бік геміплегічної сторони, без спроби компенсувати дисбаланс;
- скарги пацієнтів на падіння в бік непаретичної сторони;
- пацієнти рухаються, забуваючи перемістити геміплегічну сторону, що призводить до втрати рівноваги;
- часто пацієнти натикаються на об'єкти (не сприймають, не бачать), що спричиняє падіння.

Окрему увагу присвятили оцінюванню чинників, які визначають можливість відновлення функцій: відновленню функціональної активності морфологічно збережених, але тимчасово дезорганізованих нейронів, розміщених перифокально щодо вогнища ураження, а також процесам нейропластичності. Заходи сприяли впровадженню сучасних стандартизованих нейрореабілітаційних підходів у вітчизняну рутинну практику лікарів,

вдосконаленню процесу реабілітації пацієнтів після інсульту та черепно-мозкової травми відповідно до європейських стандартів. На Європейському Конгресі з нейрореабілітації (Будапешт, Угорщина) у жовтні 2020 р. в онлайн-форматі колектив авторів на чолі з Головою Правління ГО «Всеукраїнське товариство нейрореабілітації», заступником Голови Правління з міжнародної співпраці ГО «Українське товариство фізичної та реабілітаційної медицини» Володимиром Голиком презентували дані щодо впровадження заходів із нейрореабілітації в межах програми ACURE. Українська реабілітаційна спільнота добре сприймає такі тренінги, що сприяє впровадженню нових знань для вдосконалення реабілітації пацієнтів після інсульту в рутинну медичну практику.

Актуальність та перспективи подальшої реалізації програми ACURE

Пані Н.М. Чемер зауважила, що 2021 р. в рамках програми медичних гарантій лікування пацієнтів з інсультом Національна служба здоров'я України встановила контакти з 237 медзакладами, яким виплачено 1,1 млрд грн на лікування. Того року було проліковано близько 80 тис. пацієнтів з інсультом; у 1,7% випадків виконано тромболізис. На лікування пацієнта з інсультом без проведення тромболізу/тромбоекстракції виділялося 15 тис. грн, у разі застосування тромболізу — 54 тис. грн, а за ендovasкулярного втручання — понад 94 тис. грн.

Завершуючи свою доповідь, спікерка також наголосила, що з початку повномасштабного воєнного втручання Російської Федерації в Україні пошкоджено 369 лікарень, а 39 медичних установ повністю зруйновано, і ці цифри зростають. Водночас в умовах війни проблема здійснення нейрореабілітаційних заходів набуває особливої актуальності, зокрема це стосується пацієнтів із бойовими черепно-мозковими травмами. Багато фахівців із реабілітації пішли добровольцями до Збройних сил України та Сил територіальної оборони, що викликає повагу та гордість за відважних і самовідданих патріотів.

Висновки

Попри складну ситуацію, зумовлену воєнним часом, австрійська компанія «ЕВЕР Фарма» спільно із ГО «Всеукраїнське товариство нейрореабілітації», ГО «Українське товариство неврологів, психіатрів та наркологів» та австрійськими товариствами нейрореабілітації продовжує реалізацію міжнародного австрійсько-українського освітнього проєкту ACURE. Метою його впровадження є поглиблення співпраці двох країн у сфері реабілітації пацієнтів після інсульту та черепно-мозкової травми, зокрема з бойовою травмою, через проведення навчальних програм із використанням матеріалів, наданих австрійськими фахівцями.

Вперше опубліковано 27.05.2022 р. в журналі «НейроNews: науково-неврологія та нейропсихіатрія» (https://neuroneews.com.ua/uploads/bulletins/2022/cherepno-mozkova-travma/infoByul_Ever-2a.pdf).